

Az alapvető jogok biztosának
– mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus –
Jelentése
az AJB-705/2016. számú ügyben

Előadó: dr. Rostás Rita

Az eljárás megindulása

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése 2002. december 18-án fogadta el a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét (továbbiakban: Jegyzőkönyv), melyet Magyarországon a 2011. évi CXLIII. törvény hirdetett ki.

A Jegyzőkönyv célja szerint létre kell hozni a kínzás, az embertelen vagy megalázó bánásmód megelőzésének érdekében független nemzetközi és nemzeti testületeket, melyek „olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól”.¹ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében 2015. január 1-jétől az alapvető jogok biztosa látja el a Jegyzőkönyv 3. cikke szerinti² nemzeti megelőző mechanizmus (továbbiakban: NMM) feladatait.

Az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése értelmében az NMM feladatainak teljesítése érdekében az alapvető jogok biztosa a fogvatartott személyekkel való bánásmódot beadvány és alapvető joggal összefüggő visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja. A Jegyzőkönyv 20. cikkének e) pontja alapján az NMM a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.

A látogatás helyszínének kiválasztása

A 2015-ös évre tervezett látogatások egyik helyszíne a főtí Károlyi István Gyermekközpont (továbbiakban: KIGYK) Speciális Gyermekotthona (továbbiakban: Otthon) (Fót, Vörösmarty tér 2.). A látogatás follow-up jellegű, az Alapvető Jogok Biztosának gyermekjogi projektjei keretében indított vizsgálatai közül több³ szorosán kapcsolódik a választott helyszínhez.

A választás indoka, hogy a gyermekek életkorukból adódóan, és alacsony szintű jog- és érdekérvényesítési képességük miatt is kiszolgáltatott helyzetben vannak. A KIGYK lakói esetében a kiszolgáltatottság fokozottan érvényesül, mivel családjuk nem volt képes fejlődésüket megfelelő módon biztosítani, nevelésükről a gyermekvédelmi szakellátás keretében az állam gondoskodik.

Ezen túlmenően az Otthonban speciális szükségletű, vagyis súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szert használó gyermekeket nevelnek.⁴ E tünetek tartós fennállása a többi szakellátásban gondozotthoz viszonyítva nehezíti az esélyegyenlőség megvalósulását.⁵

Mindezek alapján, hogy az Otthonban ellátott gyermekek a társadalom egyik legsérülékenyebb csoportját jelentik.

¹ Jegyzőkönyv 1. cikk

² Minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

³ A legszorosabb előzmények: AJB-4883/2009; AJB-3012/2012; AJB-545/2013; AJB-3043/2015

⁴ Gyvt. 53. §

⁵ Fot. 4. § a) pontja „fogyatékos személy az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan (...) pszichoszociális károsodással (...) él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés értelmében „az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a) a gyermekek ... valamint d) a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére”, így a látogatás során és a jelentésben az NMM kiemelt figyelmet szentelt az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményben foglalt rendelkezések és az egyezménnyel kapcsolatos iránymutatások megvalósulásának ellenőrzésére.

Hatáskör

A Jegyzőkönyv „alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.”⁶ Ebben az értelemben fogvatartási helyként kezelendők a gyermekvédelmi szakellátás otthont nyújtó ellátásainak keretében a kötelező erejű gyámhatósági határozat⁷ által kijelölt gondozási helyek. Ezek önkényes elhagyása, vagyis szökés esetén az ellátást nyújtó köteles megkeresni az illetékes rendőri szervet az engedély nélkül eltávozott gyermek felkutatása érdekében.⁸ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény a speciális gyermekotthonokban ezen túlmenően a gyermek személyes szabadságának korlátozását is megengedi.⁹ A fentiek alapján az NMM hatásköre *kiterjed a KIGYK Otthonának vizsgálatára.*

Az érintett alapvető jogok

- *A jogállamiság elve:* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- *Az élethez, és az emberi méltósághoz való jog:* „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz...” [Alaptörvény II. cikk];
- *A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma:* „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés];
- *Személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog:* „Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.” [Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdés];
- *Magánélet tiszteletben tartásához való jog:* „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.” [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés];
- *Tulajdonhoz való jog:* „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez.” [Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés];
- *A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség biztosítása:* „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. ... Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (2), (4) és (5) bekezdés];

⁶ Jegyzőkönyv 4. cikk 2. bekezdés

⁷ Vö. Gyvt. 78-79. §

⁸ 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 86. §

⁹ Gyvt. 81-82. §

- *A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés].
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország ... az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, ... az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, ... segíti elő.” [Alaptörvény XX. cikk (1), (2) bekezdés].
- *Panaszjog:* „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely közhatalmat gyakorló szervhez.” [Alaptörvény XXV. cikk].

Az alkalmazott jogforrások

Nemzeti jogforrások

- *Magyarország Alaptörvénye*
- *2011. évi CXI. törvény* az alapvető jogok biztosáról (továbbiakban: Ajbt.)
- *1997. évi XXXI. törvény* a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (továbbiakban: Gyvt.)
- *2013. évi V. törvény* a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban: Ptk.)
- *2003. évi C. törvény* az elektronikus hírközlésről (továbbiakban: Ehtv.)
- *1998. évi XXVI. törvény* a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról (továbbiakban: Fot.)
- *149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet* a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (továbbiakban: Gyer.)
- *235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet* a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról (továbbiakban: Korm. rendelet)
- *37/2014 (IV. 30.) EMMI rendelet* a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról (továbbiakban: EMMI rendelet)
- *60/2003. (X. 20.) ESzCsM rendelet* az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről (továbbiakban: ESzCsM rendelet)
- *9/2000. (VIII.4.) SzCsM rendelet* a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról (továbbiakban: SzCsM rendelet)
- *15/1998. (IV. 30.) NM rendelet* a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről (továbbiakban: NM rendelet)

Nemzetközi jogforrások

- A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (kihirdette az *1988. évi 3. törvényerejű rendelet*) (továbbiakban: CAT)
- A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (kihirdette a *2011. évi CXLIII. törvény*) (továbbiakban: Jegyzőkönyv)
- A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény (kihirdette az *1991. évi LXIV. törvény*) (továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény)
- A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság sztenderdjei. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015 (továbbiakban: CPT sztenderdek)

A látogatás módszere

Az NMM a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzését, alapvetően helyszíni látogatások keretében végzi, melyet a Jegyzőkönyv 20. cikke szabályoz. Az Ajbt. 39/D. § (3) bekezdése értelmében, az alapvető jogok biztosa a NMM feladatainak teljesítésében való közreműködésre a köztisztviselő munkatársak mellett eseti vagy állandó jelleggel más szakértőket is felhatalmazhat. Miután az Otthonban speciális szükségletű, pszichésen sérült gyermekek ellátása folyik, és a vizsgálat ennek egyes orvos-szakmai szempontjaira is kiterjedt, a feladat ellátásában egy megbízott orvos szakértő is közreműködött.

Az előre be nem jelentett látogatás a következő módszereket alkalmazta:

- helyszíni iratbetekintés, másolatok, fényképek készítése, dokumentumok bekérése;
- az elhelyezés körülményeinek megtekintése („intézménybejárás”), mérések és fotók készítése az alábbi fókuszpontokkal:
 - épületek, helyiségek, kiemelten a biztonsági elkülönítő állapota, alkalmassága;
 - élelmezés mennyisége és minősége;
 - egészségügyi, mentálhigiénés ellátás;
 - személyes higiéné biztosítása;
- személyes meghallgatások – félig strukturált interjúk, előzetesen kidolgozott kérdőívek felhasználásával – bizalmas körülmények között egyénileg vagy csoportosan a gyermekekkel, a személyzet tagjaival és az intézmény vezetésével;
- a gyermekek és munkatársak viselkedésének megfigyelése.

A meghallgatások és megfigyelések a következő kérdések köré csoportosultak:

- bánásmód általában, azon belül a konfliktuskezelés és fegyelmezés;
- foglalkoztatás, oktatás;
- személyes szabadság korlátozása;
- kapcsolattartás;
- panaszkezelés.

A látogatás során az NMM valamennyi elhelyezett gyermek (32 fő) ellátásának körülményeit megvizsgálta, és összesen 31 személyt hallgatott meg:

- 16 gyermeket;
- az intézmény munkatársai közül 14 főt: a vezetőség tagjait, csoportokhoz beosztott munkatársakat, a Módszertani Osztály dolgozóit, portásokat és az élelmezésvezetőt;
- 1 gyermekvédelmi gyámot.

A látogatás időpontja

2015. július 21., augusztus 13.

A látogatás résztvevői

A látogatás vezetője: dr. Rostás Rita pszichológus, pedagógus

A látogatás résztvevői: dr. Zeller Judit jogász, pszichológus

dr. Gurbai Sándor jogász

dr. Izsák Gábor jogász, pedagógus

Közreműködő: dr. Nagy Péter eseti külső szakértő, gyermek- és ifjúságpszichiáter

A jelentés megírásában közreműködött

dr. Haraszi Katalin

dr. Zeller Judit

Tényállás és megállapítások

1. Az intézmény alapadatai, korábbi ellenőrzések

A fóti KIGYK alapító és irányító szerve az Emberi Erőforrások Minisztériuma (továbbiakban: EMMI). Az átruházott irányítási hatáskörök és a fenntartói feladatok ellátója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: SZGYF). Az intézmény jogelődjét 1957. november 15-én alapították. A 40 hektáros területen, ami hajdan 1200 gyermeknek adott otthont, 89 épület található. Az EMMI az intézmény 54442-6/2013. számú 2013. január 1-jei keltezésű alapító okiratát, közel egy év elteltével, 2013. december 11-én léptette hatályba. Az alapító okirat ismételt módosítása a látogatás idején folyamatban volt.

A KIGYK országos illetékességű költségvetési szerv, amely a 2153 Fót, Vörösmarty tér 2 sz. alatti székhelyen, határozatlan ideig tartó működési engedéllyel rendelkezik. A vezetőséggel készített interjúk szerint a fenntartótól több mint két éve nem érkezett írásos visszajelzés a KIGYK működésével kapcsolatban. Az intézmény egységes Szervezeti és Működési Szabályzatáról (továbbiakban: SZMSZ), hiányzik a fenntartó jóváhagyása, így nem felel meg a Gyvt. előírásának.¹⁰ Az Otthon a KIGYK önálló szakmai egysége, ami önálló szakmai programmal rendelkezik, és 31+1 speciális szükségletű fiúnak biztosít férőhelyet. A szakmai program szerint a plusz 1 férőhelyet krízis elhelyezésre tartják fenn. Az SZMSZ 3 nevelési csoport + 1 befogadó csoport működését szabályozza.

A Pest Megyei Főügyészség Közrendvédelmi Osztálya 2014. szeptember 18-án végzett ellenőrzése megállapította, hogy bizonyos dokumentációk – mint a kapcsolattartási naplók, befogadási, távozási, kapcsolattartási értesítések, engedély nélküli eltávozások – pontosításra, illetve módosításra szorulnak. A Pest Megyei Kormányhivatal Szociális és Gyámhivatala 2014. november 17-én végzett hatósági ellenőrzése megállapította, hogy a teljes körű ellátás a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően történik, de a szakmai programok kismértékű kiegészítése, és az Otthon házirendjének módosítása szükséges (pl. a kapcsolattartás tekintetében, melyet a 8. pont részletez).

A látogatás idejéig a kifogásolt dokumentumok módosítása nem történt meg, bár a KIGYK igazgatója bemutatta a javaslatát, de azt a fenntartó 2015. augusztus 13-áig nem hagyta jóvá.

A fenntartói ellenőrzés és értékelés hiánya aggodalomra ad okot, hiszen azok jelentős szerepet tölthetnek be a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése szempontjából. Ezen túlmenően a KIGYK-ban a működéssel kapcsolatos szakmai dokumentumok kezelése nem az elvárható pontossággal történik, ami az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvéből eredő jogbiztonsággal összefüggő visszásságot okoz.

2. Személyi feltételek

A SZMSZ szerint az Otthon feladatait 28 dolgozó látja el. Az 1. sz. táblázat csoportokhoz rendelve mutatja a munkaköröket.

1. táblázat A KIGYK Speciális Gyermekotthonának csoportjaihoz tartozó munkakörök, és a betöltő munkatársak végzettsége

Csoport száma	Munkakör	A munkakört betöltő munkatársak végzettsége
1.	3 nevelő	1 tanító; 1 tanár; 1 neveléstudomány szakos bölcsész
	4 gyermekfelügyelő	3 gyermek- és ifjúsági felügyelő; 1 személy- és vagyonőr
2.	3 nevelő	1 teológus; 1 tanító; 1 óvodapedagógus

¹⁰ Gyvt.104. § (1), (2) pont

	1 gyermekvédelmi asszisztens	1 informatikus (képzésre kötelezve)
	3 gyermekfelügyelő	1 gyermek- és ifjúsági felügyelő; 1 csecsemő- és gyermekgondozó; 1 kisgyermekgondozó-nevelő
3.	1 nevelő	1 tanár
	1 gyermekvédelmi asszisztens	1 felsőfokú gyógypedagógiai asszisztens
	4 gyermekfelügyelő	3 gyermek- és ifjúsági felügyelő; 1 óvónő és szociális gondozó

A táblázat csak 3 csoportot tartalmaz. A befogadó csoporthoz (melynek működését a 7. pont vizsgálja) nem tartoznak munkatársak. Az NM rendelet¹¹ vonatkozó előírása szerint a speciális gyermekotthonokban csoportonként 5 főt, abból legalább 2 nevelőt kell foglalkoztatni. A táblázatból kitűnik, hogy a 3. csoportban csak egyetlen nevelő dolgozik, vagyis bár 6-7 fő van a csoportokhoz rendelve, a létszámra vonatkozó előírás nem teljesül. A táblázatban felsoroltakon túl, további két nevelő áll alkalmazásban. Egyikük végzettsége jogász és általános iskolai tanár, ő félállásban „kvázi családgondozói”¹² feladatokat lát el. A másik nevelői státuszon lévő munkatárs, a vezető októberi nyugdíjba vonulása miatt, otthonvezetői munkakörre készül.

A további működéshez előírt munkaköröket (pl. növendékügyi előadó, pszichológus, gyógypedagógus) a KIGYK megfelelő létszámban közösen biztosítja a különböző szakmai egységek¹³ számára.

A szakmai munkatársak között a férfiak és nők aránya közel kiegyenlített, az egyik csoportban 50-50 %-os, míg a másik két csoportban 4:3 az arány. Mindkét csoportban a férfiak vannak többségében. Az enyhe férfi többség indoka, hogy az Otthon kizárólag fiúk számára biztosít férőhelyet. A csoportokkal kapcsolatba kerülő további munkatársak nem befolyásolják jelentősen a nemi összetételt. A segítő szolgáltatásokat nyújtó személyek – az önálló szakmai egységekbe tömörített Módszertani Osztály munkatársai (6 fő) és az ápolónő – valamennyien nők. A Műszaki Osztályról napi kapcsolatban van a gyermekekkel 9 portaszolgálatot teljesítő, az Otthon szakmai programjában rendészként megjelölt férfi. Ők 12 órás váltásban, éjjel egyenként, nappal párosával teljesítenek szolgálatot.

Egy korábbi ombudsmani jelentés¹⁴ kifogásolta, hogy minden csoporthoz tartozik egy-egy gyermekfelügyelői beosztású rendész. Az egy évvel későbbi utóvizsgálat¹⁵ megállapította, hogy az intézmény az említett gyakorlatot átcsoportosítással igyekezett megszüntetni. Az előzmények ellenére a látogatáskor még mindig akadt olyan gyermekfelügyelő, aki kizárólag személy- és vagyonőr képesítéssel rendelkezett, ami nem elfogadható. A munkatársak elmondása szerint a portaszolgálat teljesítésére felvett munkatársak számára ma már nem előírás, hogy képzett biztonsági őrök legyenek, vagy a már megszerezett vagyonőri vizsgájukat rendszeresen megújítsák.¹⁶

Az egyik munkatárs állítása szerint öt éven belül az ötödik vezetőnél tartanak. Az utolsó, a most nyugdíjba készülő „*hozott némi nyugalmat, hosszabb ideig bírta, mint az elődei együttvéve*”. Jellemzően – állítják többen is – tíz újonnan felvett munkatárs közül 9 rövid időn belül távozik.

¹¹ 15/1998. NM rendelet 1. számú melléklet A ... gyermekvédelmi személyes gondoskodás formáinak szakmai létszám irányszámjai és létszámminimum normái: II. Szakellátások 2/b) pont

¹² 2014. január 1-jén lépett hatályba az NM rendelet módosítása, mely megszüntette a családgondozó státuszát a speciális gyermekotthonokban.

¹³ A KIGYK-ban Különleges Gyermekotthon, Kísérő Nélküli Kiskorúak Gyermekotthona és utógondozó otthonok is működnek ugyanezen telephelyen.

¹⁴ AJB-3012/2012.

¹⁵ AJB 545/2013.

¹⁶ A munkavállalók most azt sérelmezik, hogy a munkáltató már nem fizeti a vizsgadíjat.

Többen is úgy látják, akkor számíthatnak arra, hogy valaki tartósan köztük marad, ha az első éven sikeresen túljut, amit a személyes érintettség (pl. maga is állami gondoskodásban részesült, vagy fogyatékossgal élő gyermeket nevel) mint motiváló, érzékenyítő tényező is befolyásol. Az igazgató szerint vonzóbb pótlékrendszer növelhetné a jelentkezők számát, ami lehetőséget teremtene a „maradékfelven”¹⁷ történő válogatás helyett a szakmai rátermettség érvényesítésére. A magas fluktuációt az is csökkenthetné, ha alapos felkészítés után létesítenének munkaviszonyt, ahogy az 2010-ben, a működés beindítását megelőzően történt.¹⁸ További segítség lehetne – mondta egy másik munkatárs – mind a kiválasztás, mind a fejlesztendő területek meghatározása tekintetében annak az akkreditált pályakompetencia-mérési programnak a bevezetése, amelyet a tanácsadó szakpszichológus munkatársuk dolgozott ki. Az ő feladata volt a munkatársak mentálhigiénés gondozása is, de nyugdíjazásával forráshiány miatt a „státusz, és a szupervízió is nyugdíjba vonult”, így a megterhelő munka hamarabb vezethet kiégéshez. A Módszertani Osztály munkatársai a kimerülés megelőzése érdekében egyrészt nem csak a speciális, hanem a különleges otthon gyermekeivel is foglalkoznak, így munkájuk többrétűsége védőfaktoroként szolgál, másrészt térítés ellenében néhányan külső szupervíziót vesznek igénybe.

A jogszabályi előírásokat¹⁹ csak részben követő – a helyettesítésekre, forrásokra vonatkozó adatokat nem tartalmazó – továbbképzési terv szerint a 2014-ben és az idei évben az Otthon munkatársai közül 3 már részt vett, és további 3-nak van még erre a tanévre tervezett továbbképzése. Hat dolgozónak tavaly vagy az idén járt le a 6 éves továbbképzési ciklusa, azonban közülük mindössze ketten szerezték meg az előírt pontszámot. Az egyik dolgozó megemlítette, hogy az idei 2 napos indulatkezelési tréninget hasznosnak találta, jó lenne, ha gyakrabban lenne mód ilyen típusú továbbképzéseken részt venni. A színvonalas továbbképzésekre és szupervízióra vonatkozó igényüket többen is megfogalmazták.

A szakemberek képzéséről, továbbképzéséről a fenntartónak kell gondoskodni.²⁰ A rendelkezésünkre álló információk alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy az Otthon vagy a fenntartó mulasztásának következménye-e továbbképzésekben mutatkozó elmaradás. A munkakör betöltéséhez szükséges szakképesítés egy munkatárs esetében hiányzik, aki vállalta annak megszerzését. A munkatársak jelezték, hogy rendkívül megterhelő a munka, és kimerítő a 12 órás munkarend, melyről csak tanítási időben tér el az oktatást segítő pedagógusok időbeosztása, akik 8-14-ig, hat órát töltenek a gyerekek között. A munkatársak fáradtságérzetét a túlórák is növelik, aminek a kifizetésében, vagy szabadnapként történő kiadásában, mind a csoportokhoz beosztottak, mind a rendészek kételkednek.

Az NMM aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy egyes munkatársak végzettsége (óvodapedagógus, kisgyermekgondozó-nevelő, illetve csecsemő- és gyermekgondozó) nem alkalmazkodik a speciális szükségletű gyermekek életkorához, továbbá hogy a munkába állást nem előzi meg előzetes felkészítés, és „maradékfelven” működik a kiválasztás. A hiányos felkészültségű, speciális képzésekkel, szupervízióval nem támogatott, túlterhelt, fáradt, romló pszichés állapotba kerülő munkatársak – amellet, hogy saját pszichés jóllétük veszélyeztetett – felerősíthetik a gyermekek ellenállását, illetve agresszív viselkedést válthatnak ki belőlük. Gyermekpszichiátriai szempontból is elengedhetetlen a speciális gyermekotthonok dolgozóinak irányított kiválasztása, előzetes felkészítése, majd folyamatos gyakorlati képzésének biztosítása. A továbbképzéseknek ismétlődően ki kell térniük az agresszív, hosztilis (ellenséges) viselkedés hatékony megfékezésének módszertanára.

¹⁷ AJB-545/2013.

¹⁸ Lásd AJB-3012/2012. számú jelentése, illetve az egyik munkatárs is hivatkozott erre, mint jó gyakorlatra, és sajnálattal jelezte az előzetes felkészítés hiányát.

¹⁹ SzCsM rendelet 15. § (2) bekezdés

²⁰ Gyvt. 104. § (1) bekezdés f) pont

Mindezek hiánya közvetlenül veszélyezteti a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának gyakorlati érvényesülését. Az NMM felhívja a figyelmet, hogy személy- és vagyonőr végzettségű munkatársat nem lehet gyermekfelügyelői státuszba sorolni, a befogadó csoporthoz nincsenek munkatársak rendelve, és a 3. számú csoportnál nincs kellő számú nevelő alkalmazásban. Az NM rendelet létszámnormáinak és képesítési előírásainak, az SzCsM rendelet továbbképzési követelményeinek a be nem tartása az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében biztosított minden gyermeknek járó megfelelő védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz.²¹

3. Az ellátottak köre

A látogatáskor az Otthonban ideiglenes hatállyal elhelyezett kiskorú nem volt, kizárólag nevelésbe vett gyermekek részesültek otthont nyújtó ellátásban. Senki sem jött közvetlenül a családjától. A továbbiakban eltérő információkat szolgáltatott a KIGYK igazgatója és az Otthon vezetője. Az igazgatótól tájékoztatása szerint mindenki gyermekotthonból érkezett. Ezzel szemben, az otthonvezető statisztikájából kiderül, hogy a gyermekek közül háromnak korábban nevelőszülőknél, egynek ápoló otthonban, kettőnek lakásotthonban és huszonötnek gyermekotthonban volt a gondozási helye. További egy-egy gyermek előzetes letartóztatásból illetve javítóintézetből került be. Júniusban 3 gyermek ellátása szűnt meg, kettőnek a nagykorúsága miatt, egy gyermek másik gyermekotthonba került.

Az igazgató szerint 2015. július 21-én 32 gyermek volt az otthonban elhelyezve, közülük 5-en engedély nélkül eltávoztak. Az otthonvezető arról is tájékoztatott, hogy a szökésben lévő gyermekek mellett, további 6 fő tartósan más intézményben tartózkodott. Az Otthonban eltöltött idő tartamára vonatkozó ellentmondásos adatokat a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat. A 2015 júniusában ellátottak Otthonban töltött ideje

adatközlő	0-1 év	1-2 év	2 évnél több
KIGYK igazgatója	7 fő	21 fő	4 fő
otthonvezető	17 fő	11 fő	6 fő

Az otthonvezető által átadott adatok szerint a gyermekek átlagosan 15 hónapja tartózkodtak az Otthonban. A bekerüléskor a fiúk átlagéletkora 14 év 8 hónap. 2014. júl. 1-je óta kivételesen indokolt esetekben a korábbi 12 év helyett 10 éves kortól biztosított²² a speciális ellátási szükséglet megállapítása. Az Otthonban egyetlen olyan gyermek tartózkodott, aki bekerüléskor még nem volt egészen 12 éves. *Elfogadhatatlan, hogy a felelős vezetők által szolgáltatott információk ne legyenek összhangban.*

A gyermekek megközelítőleg 70%-a (22 fő) kettős szükségletű, esetükben a speciális szükséglet mellett a különleges szükséglet is fennáll. A különleges szükséglet leggyakoribb indoka (10 esetben) a „mentális retardáció” volt, egy gyermek esetében mérsékelt súlyos, a többiekénél enyhe fokú értelmi fogyatékoságot diagnosztizáltak. Néhányuknál a beszéd és nyelvfajlás zavarát, nyílt oppozíciós zavart, illetve egyéb kevert emocionális zavart jeleztek. Öt gyermek esetében három, vagy annál több diagnózist is megállapítottak. A vezető diagnózis 3 esetben a hiperaktivitás és figyelemzavar (ADHD) volt. Az ADHD hasonló populációkhoz képest viszonylag alacsony előfordulása jelezheti, hogy Főtra, és általában a központi speciális otthonokba a súlyosabb, illetve több problémával küzdő gyermekek kerülnek. A gyerekek egy részének speciális szükségletét a Gyvt. disszociális és/vagy pszichoaktív szert használó kategóriájába²³ lehet besorolni, amelyet leginkább az antiszociálisnak nevezhető viselkedésformák és kábítószer-problémák indokolnak. A látogatáskori létszám egyharmada, 11 gyermek ellen bűncselekmény elkövetése, illetve annak gyanúja miatt eljárás folyt vagy volt folyamatban.

²¹ Vö. pl. AJB-3012/2012, AJB-545/2013. sz. jelentések.

²² NM Rendelet 126. § (1)

²³ Gyvt. 53. § bb), bc)

A legjellemzőbb bűncselekmény a – feltételezhetően droghoz jutás érdekében elkövetett – lopás és rablás, de súlyos testi sértés, közfeladatot ellátó személy elleni erőszak is előfordult. Időnként a rendőrség mindössze arról nyújt az intézménynek tájékoztatást, hogy valamely gyermek ellen egy vagy többrendbeli bűncselekmény elkövetése miatt folyik az eljárás. 6 gyermek ellen már foganatosítottak intézkedést, ők az Aszódi Javítóintézetben, az EMMI Budapesti Javítóintézetében vagy a Tököli Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében előzetes letartóztatásban vannak, illetve jogerős büntetésüket töltik. Ők azok, akikről az otthonvezető jelezte, hogy „tartósan távol vannak”.

Miközben kevés a speciális férőhely mind országosan, mind helyileg – amit 11 fős várólista bizonyít – a 32 férőhely közel egyötöde csupán névleg van feltöltve. Ezek a tartósan távollévő gyermekek jelentik a 4. csoport állományát. A tartósan távol, valamint a folyamatosan szökésben lévőknek köszönhetően a látogatáskor a három működő csoport egyikében sem volt a jogszabály által engedélyezett 8 főnél több gyermek jelen, azonban az 1. számú csoportba 11-en voltak besorolva. A havi létszámadatokat és az engedély nélküli eltávozások számát összevetve kérdéses, hogy hosszabb időtartamot áttekintve a három csoport elegendő-e. Kideríthetetlen, mi volt a helyzet például februárban, márciusban vagy májusban, amikor a statisztika szerint mindössze 1-2 gyermek hagyta el engedély nélkül az Otthont. A 3. számú táblázat 2015-ös év első félévében az engedély nélküli eltávozások, és az engedély nélkül eltávozott gyermekek számát havi bontásban mutatja.

3. táblázat. Az engedély nélküli eltávozások száma havonta 2015-ben

	jan.	febr.	márc.	ápr.	máj.	jún.
az eltávozó gyerekek száma	11	1	2	7	2	10
az eltávozások száma	13	2	4	12	2	17

Az említett időszakban egyes gyerekek többször is elhagyták az Otthont. A 4. számú táblázat mutatja, hogy egy-egy gyermek hány alkalommal távozott engedély nélkül.

4. táblázat. Az engedély nélküli eltávozások száma 2015.01.01-06.30-ig

	az engedély nélküli eltávozások száma								
	0	1	2	3	4	5	6	7	8
az engedély nélkül eltávozott gyerekek száma	25	4	2	1	3	2	0	1	1

2015 első félévében a 39 ellátott kétharmada egyszer sem hagyta el engedély nélkül az Otthont, míg mások 7-8 alkalommal is megszöktek. Az engedély nélküli eltávozások gyakorisága változó. Az egyik munkatárs meglátása szerint – az otthonvezető hozzáállásának, attitűdjének is köszönhetően – aktuálisan viszonylag alacsonynak tekinthető.

A csoportok összetétele is eltérő. Az 1. csoportba az idősebb, fizikailag erősebb, a munkatársak szóhasználatával „agresszor” gyermekek kerülnek. Közöttük magas a droghasználók és a bűnelkövetők aránya. A 3. csoportban a fiatalabb, gyengébb, kettős szükségletű gyermekek vannak, akik könnyen a társaik áldozatává válhatnak. A 2. számú csoport tagjainak viselkedése kevert, náluk a támadás és a meghunyászkodás egyaránt előfordul. köztük jellemzően az erőviszonyok döntenek. A gyengébbek irányába agresszíven lépnek fel, az erősebbektől pedig félnek.

Az NMM megállapítja, hogy a pontatlan létszámadatok, a 32 férőhely három csoportra való beosztása, az esetleges túltelítettség az egyes csoportokban az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében biztosított, a gyermekek megfelelő védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot eredményez. A kettős nyilvántartás, a fiktív csoport léte növeli a hosszú várakozási időt, ezáltal hátráltatja a rászorulókat ellátását, ami az Alaptörvény XV. cikkének (4) bekezdésében biztosított esélyegyenlőséggel összefüggő visszásságot okoz.

4. Elhelyezési körülmények

Az Otthon egy gyönyörű parkban található, ősfákkal, a hangulatos, pecázásra alkalmas patakkal, a csónakázó tóval, amely védett, ritka madaraknak nyújt élőhelyet.

A nyugalmat sugárzó területet a speciális szükségletű gyermekek kevésbé tudják élvezni. A kastélypark szélén álló felújított iskolaépület mintegy 3 m magas, biztonsági dróttal lezárt kerítéssel körbevett területen fekszik, melyet a gyermekek csak kísérővel hagyhatnak el. Az Otthon kissé sivár udvarán egy futballpálya és egy állatsimogató található. Az akadálymentesített Otthon zárva van, az ajtók kulccsal, illetve a portásfülkéből távirányítással nyithatók. A belső közlekedést az eredeti szándék szerint a személyzet elektromos kulcsok segítségével biztosítaná. Ezt a látogatáskor csak a biztonsági folyosóra és a tornaterembe történő átjáráshoz lehetett igénybe venni, a rendszer megrongálása miatt a csoportszobák és a kert szabadon elérhetőek voltak.

A csoportok két szinten vannak elhelyezve. Az alsó szinten található a tágas, 47 nm²-es nappali, a teakonyha, valamint a használaton kívüli időszakokban lezárt tanterem. A nappaliban a gyermekek számára a TV és a számítógép a legfontosabb. A felső szinten található a nevelői szoba, és a négy, egyenként 12 m²-nél valamivel nagyobb hálószoba, melyből kettő-kettőhöz tartozik egy-egy fürdőhelyiség és WC, vagyis csoportonként két vizesblokk áll rendelkezésre. A fiúk kétágyas szobákban alszanak, így a tér ezekben is elegendő. A nevelők figyelnek arra, hogy a közös szobában alvó fiúk ne legyenek rossz viszonyban egymással. Az egyik gyerek arról számolt be, hogy maga választhatta ki a szobatársát. Bár a szobák felszereltsége elvben megfelelő – az ágyak mellett szekrények, éjjeliszekrények, székek is vannak – azonban a rongálások miatt nem keltek otthonos légkört. Több ajtót, köztük WC ajtót is, átütöttek, így át lehetett rajtuk látni. Egyik helyen a szobának, míg másutt a szekrénynek hiányzott az ajtaja. A szekrényekben nem voltak polcok, így nehéz rendet tartani. A ruhák több helyiségben is a földön heverték. A fürdőben a hiányzó zuhanycsővek, ablaknyitók, instabil mosdókagylók szándékos károkozásra utaltak. Az említett körülmények nem segítik elő a gyermekek reszocializációját, destruktív, romboló hatásúak. Érdemes a kialakuló állapot üzenetét²⁴ tudatosítani az Otthon munkatársaiban, és fellépni a környezet rendezése érdekében.

A használatban lévő hat vízmelegítő egyike a látogatáskor rossz volt. Ilyen esetben a gyerekek a csoport másik részéhez tartozó fürdőt használhatják, vagyis a meleg vízhez jutásuk megoldott. A felújítás tervezésekor a szokásosnál intenzívebb igénybevétel esélyét nem vették figyelembe. A „vandálbiztos” gipszkarton falak, a vékony furnérlemezből készült ágyak, ajtók ökölrel beszakíthatók. Az igazgató és az otthonvezető egyaránt jelezte, hogy a közvetlen minisztériumi fenntartású intézmények közös, esztergomi székhelyű karbantartói a meghibásodások jelzését követően csak hosszú idő elteltével tudnak kiszállni. Bár az ajtók cseréje már megkezdődött,²⁵ a látogatáskor tapasztalt állapotok nem tükrözik a korábban kifogásolttal²⁶ szemben jelentős változást.

Az NMM megállapítja, hogy elegendő mozgástér áll az ellátottak rendelkezésére, a kétszemélyes elhelyezés a hálóokban, a természetes fény, a szellőzés, a vizesblokkok megfelelőek. Ezzel szemben a rongálások és meghibásodások eredményeként kialakult környezet nem elfogadható. A helyenként balesetveszélyes állapot az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított egészséghez való joggal; a lyukas WC ajtó az Alaptörvény II. cikkében meghatározott emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszásságot okoz.

²⁴ Vö. „Ted és Nancy Sizer oktatáskutatók szerint a tanulók számára üzenetértékű minden, amit a felnőtt közösség az iskoláért tesz, vagy elmulaszt megtenni – és az üzenetet a diákok rögtön veszik. Például ha az iskola épületében hideg és huzat van, a kitört ablakok nincsenek megjavítva, a padló nincs feltakarítva, a falak piszkosak, a linóleum repedezett és a WC-ben bokáig áll a víz, a fiatalok mindezt úgy értelmezik, hogy a felnőtt közösség nem sokat törődik azzal, milyen nevelésben részesülnek, és az ott dolgozó tanárok biztosan csapnivalóak, különben nem tanítanának egy ilyen koszfészekben.” Aronson, E. A. 2009. Columbine után. Az iskolai erőszak szociálpszichológiája. Ab Ovo Kiadó, Budapest, 65. old.

²⁵ A nevelői szobák a cserékben elsőbbséget élveznek az értékek őrzése, és a vegyi anyagok raktározása miatt.

²⁶ AJB-3012/2012. sz. jelentés

Az ajtó nélküli hálószoba – a magánszféra kialakításának nehezítésével – veszélyezteti az Alaptörvény VI. cikkének (1) bekezdésében biztosított, a magánélet tiszteletben tartásához fűződő alapjog érvényesülését. Összességében a megrongált, rendetlen környezet a terápiás céllal ellentétes hatást kelt, így az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében biztosított, a gyermek megfelelő védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot eredményez.

5. Egészségügyi, mentálhigiénés ellátás

A KIGYK-ban alkalmazott 2 ápolónő egyike a speciális és különleges szükségletű gyermekeket, illetve szükség esetén a külső otthonokban lakó utógondozói ellátottak, a másik a Kísérő Nélküli Kiskorúak²⁷ Gyermekotthonának lakóinak ellátásért felelős.

A speciális szükségletű gyermekek reszocializációját, korrekciós nevelését a Módszertani Osztály munkatársai támogatják. Végzettségüket tekintve vannak köztük pszichológusok, gyógy- és fejlesztő pedagógusok, néhányuknak több diplomája, illetve több éves szakmai gyakorlata van.

Új gyermek felvétele esetén többnyire a Módszertani Osztály munkatársai is várják az érkezőt. Amennyiben ez nem megoldható, a pszichológus 24, a fejlesztő pedagógus 48 órán belül mindenképpen kapcsolatba lép az újonnan bekerült gyermekkel. Ilyenkor az Otthon földszintjén található terápiás szobát használják.

A fejlesztőpedagógusok számára rendszeresített akadálymentesített, jól felszerelt külön épület egyik helyiségéhez konditerem is tartozik, amelyet kiscsoportban, akár szabadidejükben is használhatnak a gyermekek. A fejlesztőpedagógus gerincerősítő és mozgáskoordinációt javító tornát tart egyénileg, párban vagy 3-4 fős kiscsoportban. A fejlesztés érdekében egy ortopéd szakorvossal is együttműködnek.

A két pszichológus leginkább²⁸ a szintén akadálymentesített 8. sz. házban dolgozik. Az épületben nemcsak barátságos, egyéni beszélgetésekre alkalmas kiscsoportok, hanem egy tágas, csoportos foglalkozásokra is alkalmas nagy belmagasságú terem is található, melyet Reich Károly falfestménye díszít. A pszichológusok, különböző keretek között, valamennyi gyermekkel találkoznak. Többen rendszeres terápiás támogatásban részesülnek. Néhányukkal csak alkalmanként, például feszültségoldás vagy vizsgálat céljából beszélgetnek. A gyerekek beszámolóit szerint, számukra a pszichológusok és a fejlesztőpedagógusok könnyen elérhetők.

Gyermekorvos hetente látogat az Otthonba, és a számára kialakított helyiségben rendel. A több helyen kifüggesztett rendelési idő a területileg illetékes gyermekorvos körzeti rendelési idejét mutatta. A látogatáskor a személyzet nem tudta megmondani – feltehetőleg a nyári szabadságos időszak miatt –, hogy az orvos legközelebb mikor lesz az Otthonban elérhető.

A bentlakókat hétfőnként egy pszichiáter szakorvos is meglátogatja, aki azonban nem gyermekekre szakosodott. Annak ellenére, hogy a pszichiáter pomázi munkahelyén gyermekpszichiátriai osztály nincsen, fekvőbeteg-ellátás keretében időnként az Otthon lakóinak kivizsgálása, ellátása is az említett intézményben történik. Az ESzCsM rendelet értelmében²⁹ az Otthonban elhelyezett gyermekek a lakóhelyük szerint illetékes Heim Pál Kórház Gyermekpszichiátriai Osztályához tartoznak, ahol azonban nem szívesen fogadják őket.

²⁷ Kísérő nélküli kiskorúak, azok a gyermekkorú migránsok, akik „utazásuk során vagy a megérkezésük... elszakadtak a szüleiktől, illetve azoktól, akik az elsődleges gondviselőik voltak” Haraszti Margit Katalin: Kísérő nélküli kiskorúak a menekültjogban és a gyermekvédelemben: árnyak a Paradicsomban. Családi Jog 2014. (12. évfolyam) 4. szám 7-21. old.

²⁸ Az Otthon területén található irodájukban is tartanak foglalkozásokat.

²⁹ 1. sz. melléklet 4.4. pont: „A felnőtt ellátás keretében gyermekellátást nyújtó egészségügyi szolgáltatóknak gyermekek elhelyezésére külön kórtermet, szülői jelenlét lehetőségét és elérhető gyermekgyógyász szakorvosi ellátást biztosítani kell. 18 év alatti gyermek felnőtt osztályon is ellátható a következő szakmákban: fül-orr-gégészet, traumatológia, sebészet, szülészet-nőgyógyászat, szemészet, ortopédia.”

Férőhelyhiányra hivatkozva gyakran egyáltalán nem férnek hozzá az ellátáshoz, esetenként túlságosan hosszú a várakozási idő.

A gyermekek felét valamilyen pszichotrop készítménnyel kezelik, többségük többféle gyógyszert is kap. A disszociális csoportba sorolt fiatalok többsége – szakmailag alátámaszthatóan – gyógyszeres kezelést nem kap, nem jellemző a farmakoterápia indokolatlan elrendelése. A látogatásban közreműködő orvos szakértő azonban felhívta a figyelmet arra, hogy specifikus ADHD farmakoterápiában egyetlen gondozott sem részesült, ami néhányuknál alacsonyabb minőségű funkcionáláshoz, és indokolatlan neuroleptikum-alkalmazáshoz vezethet.

Az Otthonban sem öngyilkosság, sem öngyilkossági kísérlet nem volt, azonban fenyegetőzésre már volt példa. Önsértés, falcolás előfordulásakor az ápolónő nyújt elsősegélyt, és kezdeményezi a pszichológussal történő kapcsolatfelvételt.

A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat egész évben folyamatosan biztosít egyéni lovas terápiás órákat. Segítségükkel két speciális szükségletű fiú idén nyáron lovas táborban nyaralhatott. Az Otthon területén terápiás célból létesített állatsimogatóban általában birkákat, nyulakat, baromfit tartanak. A három csoport felváltva vesz részt az állatok gondozásában. A gyermekek közül néhányan ellenérzésüket fejezték ki az állatokkal való foglalkozással kapcsolatban. Sajnálatos, hogy a közelmúltban egyikük agressziójának áldozatul estek a nyulak. Egy 7 éves magyar vizsla is élt a gyerekek között. A szakmai program a kutya által asszisztált terápia, a gyógypedagógiai lovagoltatás, és az állatasszisztált aktivitás alkalmazását tartalmazza.³⁰ A látogatáskor a kutya már csak jelenlétével fejtett ki esetleges fejlesztőhatást. Kifáradása miatt olyan újabb otthont kerestek számára, ahol nem kell gyerekekhez alkalmazkodnia.

A gyermekpszichiátriai osztályra történő kórházi felvételt megelőző indokolatlanul hosszú várakozási idő, továbbá nem a gyermekek állapotának és életkorának megfelelő gyógyszeres terápiája az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való joggal összefüggő visszásságot okoz. A 18 év alattiak felnőtt pszichiátriai osztályon történő ellátása a gyermeknek az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében biztosított védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot eredményez.

6. Bánásmód:

a) élelmezés

Az Otthon földszintjén a főzőkonyha, és a speciális szükségletű gyermekek és a munkatársak által használt ebédlőhelyiség található.

A változatos, napi ötszöri étkezést biztosító étrendet az élelmezésvezető állítja össze nettó 685 Ft/nap/gyermek étkezési normatíva felhasználásával. A gyermekek alapvetően elégedettek a konyhával. Egyetlen gyermek mondta, hogy nem ízlik az étel. Az élelmezésvezető szerint a fiúknak napi 1800-2000 kcal-ra van szükségük, ezzel szemben az EMMI rendelet 3. számú melléklete szerint a 14-18 éves korosztály egész napos étkeztetése esetén 2000-2600 kcal/nap/fő az előírás. A látogatáskor az Otthonban különleges diétán lévő gyermek nem volt. Szükség esetén az ő igényüket is figyelembe tudják venni. A rendelkezésre álló étlapok tanúsága szerint 4 hét alatt 1-1 gyümölcs- és tejtermékmentes nap volt csupán, állati fehérjét mindennap biztosítottak. Hetente 5-ször vacsorára is meleg ételt osztottak. A 28 napos időintervallumban az étrend változatosságát mutatója magas volt.

Az EMMI rendelet előírásainak megfelelő tápanyagtartalmú étrend hiánya veszélyezteti az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való jog érvényesülését.

³⁰ Szakmai program 17. old. 62-63. old.

b) oktatás, szabadidős tevékenységek

A 16 éves korra leszállított tankötelesség azért jelent nehézséget az Otthon működésében, mert a 16 évesnél idősebb gyermekeket a Klebersberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) helyi iskolája nem fogadja. A tanköteles korú gyermekek magántanulók, akik a helyi vagy valamelyik budapesti általános iskolába vannak beiskolázva. Egyetlen fiú állította, hogy ő a régi, egy másik megyében található iskolájába jár vizsgázni. Néhány gyermek azt állította, hogy szívesebben járna külső iskolába, de ezt azért nem jelzik nevelőiknek, mert nem látnak esélyt a megvalósításra. A három csoport egy-egy nevelőjének a diákok osztályozó vizsgákra történő felkészítése a fő feladata. A tanév során reggeltől ebédig (8-13 óráig) folyik a felzárkóztatás, és az új ismeretek átadása a tantermekben.

A szakmai programban deklarált, a szegregáció oldására törekvő elv³¹ a gyakorlatban nem érvényesül megfelelően. A kötelező magántanulói státusz elveszíti védő- és fejlesztőhatását, ha kizárja annak a lehetőségét, hogy a motiváltabb, jobban alkalmazkodó gyerekek esélyt kapjanak a mindennapos iskolába járásra. A külső intézmények látogatása olyan területet jelenthetne, amelyen az ellátottak irányíthatják az őket érintő történéseket, fontos reszocializációs lépés lehetne, amely a többieket is motiválhatná.

Az Otthon szakmai programjának 1. sz. melléklete a házirend és a napirend, amelyek szerint iskolai szünetben 9-13 óráig szabadidős programok, és 14-17-ig irányított szabadidős tevékenységek folynak. Minden csoport kertészkedik, a megtermelt zöldségekkel kiegészítik a vitaminforrásokat. A fiúk közül sokan szívesen segítenek a parkgondozásban, az üvegházban, a szállításokban, és más feladatokban. Az említett lehetőségeket jutalomként élik meg, melyet fokoz, hogy tevékenységükért extra zsebpénzjuttatásban részesülhetnek. Az egyik nevelő fontosnak tartja, hogy olyan ismeretekkel vértesse fel a fiatalokat, melyeket kikerülésük után is hasznosíthatnak. Nagy hangsúlyt fektet a kertészkedésre, az állatokkal való foglalkozásra, mert ezek később, akár hobbiként is értelmes elfoglaltságot biztosíthatnak számukra.

A szünetben a szabadságolások függvényében folynak fejlesztőfoglalkozások. Néhány fiú heti rendszerességgel kenuba szállhat. A többiek a mozgásigényüket görkorsolyázással, focizással vagy a konditeremben testedzéssel elégíthetik ki feltéve, hogy a munkatársak tudnak kíséretet, illetve felügyeletet biztosítani. A fiúk alkalmanként a Nemzetközi Ifjúsági Klubba is kimehetnek, ahol a KIGYK más otthonainak lakóival is kapcsolatba kerülhetnek. Az elvi lehetőségek ellenére több gyermek sérelmezte, hogy vannak olyan napok, amikor egyáltalán nem hagyhatják el az Otthont. Ilyenkor még a parkba sem tudnak kijutni. A látogatáskor is megfigyelhető volt a foglalkoztatás hiánya. Több gyermek állította, hogy nincs mit csinálnia.

A fiúk leggyakrabban a számítógép vagy a televízió előtt töltik a szabadidejüket. Az egyik csoport tagjai azt kifogásolták, hogy éppen nem használhatják a számítógépet. Az internet általában elérhető, amelyen keresztül az ismeretszerzésen és a baráti csevegéseken túl veszélyeztető honlapokhoz is csatlakozhatnak a gyermekek. Ennek megelőzése érdekében a szolgáltatóknak ingyenes szűrőszoftvert kell biztosítani a kiskorúak védelmében.³² Az egyik munkatárs szerint az Otthonban ilyen szűrőprogram nincsen, és megítélése szerint azért nincs is rá szükség, mert látja, hogy a fiúk milyen oldalakat látogatnak, illetve a többiek is jelzik, ha gond van. Majd hozzáfűzte, másfél évvel ezelőtt előfordult, hogy az egyik fiú pornó oldalhoz csatlakozott.

Az NMM károsnak ítéli azt a gyakorlatot, amely a gyerekekre bizza a tiltott oldalak látogatásának a felderítését, mert besúgórendszer kialakulásához vezethet. A szűrőprogram hiánya az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz.

³¹ Szakmai program Gondozás nevelés alapelvei fejezet 11. old.

³² Ehtv. 149/A. §

Az intézményi szinten megrendezésre kerülő programok egy része ünnepekhez, helyi hagyományokhoz kapcsolódik. Ilyen például a júniusi Nyárköszöntő Gyermekfesztivál vagy a gyermekközpont novemberi születésnapja. Az élményekben gazdag közös megemlékezések mellett az együttes készülődésnek, a környezet közös szépítésének is jótékony hatása lehet. Több egészség- és személyiségfejlesztő program külső felajánlás segítségével valósul meg. Példaként említhető a Nyitott Bíróság, vagy a Mentőöv Alapítvány drogprevenciós és bűnmegelőzési tréningje.

A látogatás tapasztalatai szerint a munkatársak erőfeszítései ellenére a gyermekek között gyakori a semmittevés. Az NMM megítélése szerint a szakmai programban megfogalmazott azon elvárást, mely szerint „igyekezni kell a szabadidő, a nyári szünet <normalizált környezetben> történő szervezésére”³³ az Otthon nem tudja maradéktalanul teljesíteni. Ennek következményeit a c) pont részletezi.

c) felnőttek és gyermekek, valamint az ellátottak egymás között

A gyermekek közül többen is rosszaságukkal magyarázták bekerülésüket. Néhányan iskolakerülő életmódról, nevelőikkel való konfliktusokról számoltak be, amelyek időnként tettlegességig fajultak. Egyik fiú úgy fogalmazott, hogy „csicskázta” és megütötte a korábbi nevelőjét. Más azt mesélte, olyan nevelőszülőktől jött, akik egyáltalán nem foglalkoztak vele. Szinte mindannyian csalódtak már a környezetükben, mely hozzájárul a világgal, társaikkal és a felnőttekkel szembeni ellenséges, lázadó megnyilvánulásaikhoz.

Több, a gyermekekkel közvetlenül kapcsolatban álló felnőtt is beszámolt a gyermekek feléjük és egymás ellen irányuló agressziójáról. A trágár beszéd mellett, verbális fenyegetőzéseket, alkalmanként fizikai támadásokat is el kell szenvedniük. A munkatársak védekezésül pánikgombot kaptak, amin keresztül a biztonsági-, vagyis a portaszolgálatot teljesítőknél jelzik a veszélyhelyzetet. A rendészek úgy látják, riasztáskor szükség van rájuk a támadó „leszereléséhez”. Tapasztalatuk szerint a fiúk ereje „önkívületi”, „kontrollvesztett” állapotban megsokszorozódik, fájdalomküszöbük extrém módon megemelkedik.

A munkatársak meghallgatása során a tehetetlenség, a reménytelenség, és néha a fásultság is érezhető volt. Többen panaszkodtak, hogy sok a „nem idevaló” gyermek. A fizikai agresszió felszínre törését gyakran piszkálódás, „zrikálás” előzi meg. Néhányan úgy vélik, könnyebb lenne, ha jobban el lehetne különíteni a fiúkat a különböző tünetek mentén, és kevésbé kellene érintkezniük egymással. Többek megítélése szerint eszköztelenek, így két év is kevés arra, hogy eredményt érjenek el. Különösen reménytelenek, „siralmasnak” látják a helyzetet, ha későn, súlyos sérülésekkel, már bűnelkövetőként, vagy a nagykorúságuk előtt néhány hónappal érkeznek ide a fiúk. Ilyenkor „nem problémamegoldás”, hanem „szabadulás a nehézségektől, a probléma áttolása” történik – fogalmazzák meg kritikájukat. Gondot okoz, ha a beutaltak elsősorban mentális állapotukból kifolyólag képtelenek a beilleszkedésre. Ilyenkor nem igazán van remény arra, hogy az alapesetben két évnél nem hosszabb időtartamú terápiás kezelés jelentős változást, javulást eredményez.

Az Otthon légkörét a dolgozók befogadónak, egyesek túlzottan demokratikusnak, liberálisnak írták le. Van, aki szerint nagyobb zártságra lenne szükség. A fentiek ellenére a legtöbb munkatárs jó kapcsolatot ápol a gyermekekkel. Törekednek arra, hogy minden gyermek találjon a munkatársak között bizalmi személyt, ami – a felnőttek és a fiúk egybehangzó beszámolóit szerint – általában spontán módon megtörténik. A meghallgatott kiskorúak egyetlen, velük közvetlenül foglalkozó felnőtt viselkedésével szemben fogalmaztak meg élesebb kritikát. Az említett személy alkalmanként elvesz az ételükből, kevés figyelmet szentel nekik, és verekedés esetén nem állítja le a szemben álló feleket. Ezt a kifogást annak ellenére fogalmazták meg, hogy arra törekednek, ne a nevelőik szeme előtt rendezzék az egymás közötti konfliktusait.

³³ Szakmai program Gondozás nevelés alapelvei fejezet 11. old.

Gyakori, hogy a bántalmazott gyerek is csak bizonyos idő elteltével meséli el a történetet, ami meggátolja az azonnali intézkedés lehetőségét, fejt ki az egyik felnőtt. Kérdéses, hogy az Otthon területéről csak kísérővel távozó, bent pedig folyamatos felügyelet alatt álló gyermekek esetében a bántalmazás miként tud észrevétlen maradni. „A CPT sztenderdek egyértelműen rögzítik, hogy a fogvatartási helyek személyzetének gondoskodási kötelezettsége (duty of care) magába foglalja annak felelősségét, hogy a gondoskodásban részesülőket megvédjék az egymás közötti erőszakkal szemben. A CPT ennek kulcsát egyrészt a fogvatartottak és a személyzet közötti bizalmi légkör kialakításában és a megfelelő kommunikációban, másrészt a fogvatartottak megfelelő elhelyezésében, a csoportok összetételének helyes kialakításában látja.³⁴ Ezek a megoldások – a körülményekhez igazítva – a gyermekvédelmi intézményekben is sikerrel alkalmazhatók. A CPT szerint a személyzeti állomány tagjainak észre kell venniük a <bullying> jeleit”.³⁵

A fiúk többsége saját csoporttársaival szemben elfogadó, azonban a más csoportbelieket nehezen tolerálja. Az egyik munkatárs megfogalmazása szerint a „*speciben az empátiahiány a vezértünet, hiányzik a társzsolidaritás*”. A gyerekek közül többen is nehezményezték, hogy „*értelmi fogyatékosokkal*”, „*kiabálósakkal*” vannak összezárva. Kikészülnek, egyik-másik társuk izgágaságát elviselhetetlennek érzik. Ilyenkor előfordul, hogy megütik őket. Egy fiú azt mesélte: „*a pofon elől nem lehet elszaladni, ki kell állni magáért*”. A felnőtteknek, ha ilyet tapasztalnak – állította az egyik dolgozó – gondolkodás nélkül a gyerekek közé kell állniuk, és jelezni a pánikgomb használatával. Aztán menedékként vagy büntetésként, avagy mindkét okból átmenetileg a „*befogadóba*” (lásd a következő, 7. pont) helyezik az érintettek egyikét.

A gyakorlott dolgozókat általában nem éri váratlanul egy-egy gyermek esetleges kitörése. A mimikai és egyéb jelzésekből jó előre érzékelik, ha feszültségekkel teli, eseménydús nap várható. Egyikük megjegyezte, hogy a gyermekek agresszivitásának iránya személyfüggő. Vannak, akikkel szemben a fiatalok sosem vagy szinte sosem lépnek fel agresszíven, mások gyakori céltáblák, illetve szolgálati idejükben gyakrabban fordulnak elő a dühkitörések. Mind a gyerekek, mind a felnőttek állítása szerint az Otthonban kevés a büntetés. A munkatársak a feszültségek észlelése esetén inkább próbálják megnyugtatni a gyermekeket, konditerembe kísérik őket, kézműves vagy egyéb foglalkozásokat kezdeményeznek. Kisebb vétségekért takarítási feladatokat kapnak, nem tévézhetnek, számítógépezhetnek, vagy megvonják tőlük a kimenőt. Súlyosabb normaszegés szankciója a „*befogadóban*” történő elkülönítés. Engedély nélküli eltávozás után is többnyire oda kerülnek néhány napra, de az is előfordult, hogy egy-egy eset következmény nélkül maradt. Már a szabadidő eltöltése kapcsán felmerült a jutalom. Sokak számára már annak is jutalomértéke van, ha a KIGYK parkjában található másik épületben vehetnek részt a terápián,³⁶ illetve ha esetenként külső programokra, kimenőre eljuthatnak.

A gyerekek és felnőttek közötti kapcsolat alapvetően pozitív. A legtöbb gyermek talál az otthon falai között olyan személyt, akire felnéz, akit elfogad. A csoportbeosztás szociálpszichológiai szempontból közel sem optimális. A 3. számú, kizárólag kettős szükségletűekből álló csoport tagjait nem tolerálják a társaik. Ha a kirekesztést, piszkálódást a nevelők részéről a „nem idevalóak” hozzáállás is erősíti, akkor a bűnbakképzés mechanizmusa fokozódik, és szinte kivédhetetlen a bántalmazás. Az öngerjesztő folyamat eredményeként az áldozatok „acting out” jellegű feszültségkitörés következtében maguk is agresszorral válhatnak. A fogvatartottak közötti bántalmazás az Alaptörvény III. cikkének (1) bekezdésében megfogalmazott kínzás és embertelen bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okoz.

³⁴ Vö. a CPT sztenderdek 27. pontjával

³⁵ AJB-3043/2015. számú jelentés

³⁶ A pszichológusnak az Otthonban is van szobája, tehát a helyszín, és nem maga a foglalkozás a jutalom.

A 6. b) pontban jelzett céltalanság, tétlenség hozzájárul a speciális szükségletű, agresszivitásra hajlamos fiatalok egymás és a személyzet ellen forduló feszültségének, a tárgyak és az állatok ellen irányuló pusztító, romboló késztetésének növekedéséhez. A gyermekekkel foglalkozó munkatársak képzettségbeli hiányosságai csökkentik annak esélyét, hogy a kontrollvesztés előtt álló fiatal dühkitörését képesek legyenek megelőzni. Amíg a munkatársak saját korábbi tapasztalataikra, előítéleteikre építenek, magukkal hozott attitűdjeiknek megfelelően cselekszenek, esetlegesen a következmények. Előfordulhat, hogy feszültségcsillapítás helyett reagálásuk fokozza az agressziót, ami korlátozó intézkedésekhez, esetenként kórházi pszichiátriai kezelésekre vezethet. A nem kívánatos jelenségek megelőzése érdekében elengedhetetlen a munkatársak továbbképzése. Nem lehet eltekinteni a gyermekek folyamatos foglalkoztatásától, szükség van idejük ébredéstől lefekvésig történő strukturálására iskolaidőszakban és szünidőben egyaránt. A foglalkoztatás hiánya az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdésében biztosított védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszásságot eredményez.

7. Befogadó protokoll, a személyi szabadság korlátozása

A gyermek személyi szabadságának korlátozása a bekerülést követően azonnal megtörténik. Az igazgatónő „igen jóként” jellemezte a befogadó protokollt, melyet nem tekint izolációnak. Szerinte a befogadás mindössze egy kicsivel nagyobb felügyeletet és védeltséget jelent, annak érdekében, hogy a többiek ne bántsák, ne „szóljanak be” az újonnan érkezőnek. Az eljárás az elhelyezési értekezleten, az ismerkedéssel veszi kezdetét. Ezt követően – a szabad helyek függvényében – várják lehetőleg szüleivel, gyámjával, korábbi nevelőjével együtt azt a fiatalt, akinek az Otthont jelölték ki gondozási helyéül. Megérkezésekor a gyermek nem csoportba kerül, hanem a földszinten, a „befogadónak” nevezett helyiségben szállásolják el egy, illetve esetenként akár két hétig is. A gyermek a befogadó területét nem hagyhatja el, nem fogadhat látogatókat, és telefonon sem tarthat kapcsolatot. A majdani csoportjának nevelői és a Módszertani Osztály munkatársai kezdeményeznek vele beszélgetéseket, foglalkozásokat. A fiatalok eltérően nyilatkoztak arról, hogy a szabad levegőre kimehettek-e. Többen állították, hogy még erre sem volt lehetőségük.

A gyerekek, illetve a munkatársak egybehangzó elmondása alapján a „befogadóban” történő elhelyezés a személyes szabadság korlátozásának tekinthető, amire a vezetőnek maximum 48 órára lenne lehetősége. 48 órát meghaladó időtartam esetén a korlátozás kizárólag nevelési felügyelet³⁷ elrendelésének kezdeményezése esetén lenne jogszerű. A jogszabály pontosan meghatározza, hogy a gyámhatósági határozathozatal előtt kiket kell meghallgatni, illetve kik azok, akik a korlátozás felülvizsgálatát kérhetik.³⁸

A nevelési felügyelet kezdeményezésének hiányában, jogszabálysértő az a gyakorlat, amely szerint a gyermeknek az Otthonba történő megérkezését követően, illetve később a normasértő magaviselete szankciójaként, 48 órát meghaladóan a „befogadóban” kell tartózkodnia. A „befogadóban” történő elkülönítés súlyos szabadságkorlátozást valósít meg, amelyet a szakértői bizottság javaslata nélkül nem lenne szabad alkalmazni.

³⁷ Gyvt. 81/B. § (1) Ha a gyermek személyes szabadságának korlátozása előreláthatólag negyvennyolc órát meghaladóan szükséges, a speciális gyermekotthon vezetője kezdeményezi a gyámhatóságnál a gyermek nevelési felügyeletének elrendelését. A gyámhatósági határozat meghozataláig elsősorban a gyermek kivizsgálására, a veszélyeztető magatartás megszüntetésére és a gyors állapotromlás megelőzésére kell törekedni.

(4) A gyámhatóság a nevelési felügyelet céljának elősegítése érdekében elrendelheti, hogy a gyermek

a) a speciális gyermekotthon, a speciális lakásotthon, a speciális csoporttal rendelkező gyermekotthon meghatározott helyiségeiben tartózkodjék,

b) meghatározott ideig hozzátartozóival a kapcsolattartását csak korlátozott módon gyakorolhassa, vagy

c) a gyermekvédelmi gyám egyetértésével meghatározott gyógykezelésnek vagy gyógyító eljárásnak vesse alá magát.

³⁸ Gyvt. 81/B. § (5) (8).

Amennyiben a sikeres terápia érdekében az újonnan bekerülő gyermek elkülönítése szükséges, a szakértői bizottság feladata lenne, hogy a speciális szükséglet megállapításakor az izolációra is javaslatot tegyen.

A látogatás idején a jogszabályszerűen kialakított³⁹ biztonsági elkülönítőben nem tartózkodott senki. A 2015. évben egyszer, az előző évben négy alkalommal (háromszor ugyanazon személy esetében) került sor a helyiség használatára. A rendelkezésre álló dokumentumok felületesek. A 848-9/2014-es iktatószámú anyag 1. oldala megegyezik a 848-0/2014-es irat fedőlapjával, a dátumot tollal átírták, de további javítás nem történt. Az esemény pontos időpontja, és az orvos elérhetetlensége a 2. dokumentumon nem helytálló – derül ki a további oldalak áttanulmányozása során. Az elkülönítések előzményeinek részletes leírásai szerint, a gyermekek az izoláció elrendelésekor, olyan önmagukat és/vagy társaikat, nevelőiket súlyosan veszélyeztető magatartást tanúsítottak, ami a korlátozásokat indokolta. A személyes szabadság korlátozása egyetlen esetben sem tartott 24 óránál tovább. A biztonsági elkülönítőben történt elhelyezésről az előírásnak⁴⁰ megfelelően a tájékoztatták a gyermeket, a gyámhatóságot, a gyermekvédelmi gyámot, a szakértői bizottságot, és a gyermekjogi képviselőt. A dokumentumok szerint az igazgató az intézkedés elrendelésével egyidejűleg kezdeményezte, a gyermek jogszabály⁴¹ által megkövetelt, haladéktalan orvosi vizsgálatát. A rendelkezésre álló iratok szerint azonban mindössze egy esetben történt orvosi vizsgálat. Egy alkalommal feljegyezték, hogy az orvos „körülbelül 30-40 perccel az intézkedés után”⁴² megérkezett, de a vizsgálatról semmiféle dokumentációt nem csatoltak. Három esetben azt jegyezték le, hogy a gyermekorvos nem volt elérhető. Egy alkalommal azt rögzítették, hogy a gyermek „az ápolónővel történt konzultáció alapján 2 db 0,5 mg-os Rivotrilt kapott”.⁴³

Nem elegendő, ha gyógyszerrendelés esetén az ápolónő és az otthonvezető kizárólag egymással konzultálnak. Gyermekpszichiátriai szempontból az agresszív, hosztilis személy környezetétől való izolációja indokolt lehet. A párnázott falú, kamerával felszerelt biztonsági elkülönítőben történő elhelyezés az agresszivitás megfékezésének egyéb módjainál (pl. lekötözés, nyugtatás) humánusabb lehet, azonban az orvosi vizsgálatról sem a fizikai, sem a kémiai korlátozás alkalmazásakor nem lehet eltekinteni. A biztonsági elkülönítő orvosi vizsgálat nélküli használata veszélyezteti az Alaptörvény XX. cikkének (1) bekezdésében biztosított testi és lelki egészséghez való jog érvényesülését. A személyi szabadság korlátozásának az a gyakorlata, hogy a biztonsági elkülönítőt orvosi vizsgálat nélkül használják, továbbá a befogadó helyiségeiben nevelési felügyelet kezdeményezése nélkül 48 óránál hosszabb ideig tartó elkülönítést rendelnek el az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdésében biztosított személyi szabadsághoz és biztonsághoz való joggal, a XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszasságot okoz. A nevelési felügyelet hiánya akadályozza az Alaptörvény XXV. cikkében meghatározott panaszjog érvényesülését.

8. Kapcsolattartás

A gyermek alapvető joga, hogy a tőle külön élő szülőjével, a szülői felügyeleti jog megszűnése esetén is, kapcsolatot tartson.⁴⁴

³⁹ NM rendelet 126. § (9)

⁴⁰ Gyvt. 81/A. (7); NM rendelet 126/A. § (2)

⁴¹ Gyvt. 81/A. § (6); NM rendelet 126/A. § (4) A speciális gyermekotthonban történő személyes szabadság korlátozása során, ha a speciális gyermekotthon vezetője a gondozott gyermek tartózkodási helyeként a biztonsági elkülönítőt jelöli ki, a személyes szabadság korlátozásának elrendelésével egyidejűleg a speciális gyermekotthon vezetője, vagy távollétében az ügyeletes vezető haladéktalanul intézkedik a gondozott gyermek orvosi vizsgálatáról.

⁴² A személyes szabadság korlátozásáról szóló 490-2/2014 sz. irat

⁴³ A személyes szabadság korlátozásáról szóló 848-27/2014 sz. irat

⁴⁴ Gyvt. 7. § (4); Ptk. 4:178. §

A nevelésbe vett gyermek esetében a gyámhatóság határozatban szabályozza a kapcsolattartás formáját, gyakoriságát, időtartamát és helyét, a levelezés, telefonálás, csomagküldés szabályait.⁴⁵ A látogatócsoport az Otthonban elhelyezett gyermekek gondozási helyéről, valamint a kapcsolattartás szabályozásáról szóló határozatokat, az Otthon szakmai programjában és annak mellékletében, a házirendben lefektetett szabályokat, továbbá az egyéni-gondozási nevelési terveket, valamint a kapcsolattartási naplókat is megvizsgálta.

A házirend szerint, amennyiben az nem esik gyámhivatali korlátozás alá, a gyermekek hozzátartozóikkal, rokonaikkal személyes kapcsolatot tarthatnak. Az alkalmanként maximum 2 órás látogatásokra, előzetes egyeztetést követően, vasárnap 10.00 és 18.00 óra között az Otthon aulájában kerülhet sor.

Már az AJB-3012/2012-es jelentés is kifogásolta, hogy az aula az Otthonban a látogatók fogadására kijelölt helyiség. A mindenki által szabadon hozzáférhető – esetenként a gyerekek konfliktusaitól hangos – központi térben nem lehet intim beszélgetést folytatni. *Az említett körülmény akadályozza a szülő-gyermek kapcsolat elmélyülését, meghittségének visszaállítását, és veszélyezteti a hazagondozás esélyét.*

A gyerekek kapcsolattartása változó. Van, akihez rendszeresen, és van, akihez egyáltalán nem jönnek a szülei, és a hozzátartozói más módon sem tartják vele kapcsolatot. A gyermekek egy részének személyes kapcsolattartása a hozzátartozó lakásán is megvalósulhat. Az egyéni gondozási-nevelési tervekből nem derül ki, hogy az Otthon munkatársai akár önállóan, akár a gyermekvédelmi gyámokkal közösen milyen konkrét lépéseket terveznek a kapcsolat fenntartása vagy újraélesztése érdekében.

A gyermekek személyes kapcsolattartás mellett telefonon, illetve az interneten keresztül is tarthatnak fenn külső kapcsolatokat. A telefonos kapcsolattartást az Otthon munkanapokon 19.00-20.00 óra, pihenőnapokon pedig 10.00-12.00 óra között engedélyezi az aulában elhelyezett telefon használatával. A készüléken kezdeményezni és fogadni is lehet a hívásokat. A telefonálás maximális időtartama 5 perc. Kivételesen indokolt esetben – például, ha a gyámmal⁴⁶ kell valamit megbeszélni – eltérnek ettől. Napközben az otthonvezető irodájában az Otthon költségére történő telefonhasználatra is lehetőség van. A gyermekek mobiltelefont nem tarthatnak maguknál, amit az otthonvezető azzal indokolt, hogy szökéseket szerveznek vele, és személyiségi jogokat sértő felvételeket készíthetnek, és oszthatnak meg segítségükkel a facebookon. A mobiltelefon csereeszköz lehet a drogokhoz történő hozzáféréshez is. Fennáll annak a lehetősége, hogy a gyermekek saját, vagy társuktól ellopott készüléket értékesítenek. A házirend erre vonatkozó tilalmat nem tartalmaz, abban csak annyi szerepel, hogy „jogod van ... személyes tárgyaid birtoklására, őrzésére”. *Bár az otthonvezető reális veszélyre hívja fel a figyelmet, az NMM nem támogatja azt a tiltást, amely nehezíti a kapcsolattartást, nem bír motiváló erővel a normakövető viselkedés irányába, és az Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított tulajdonhoz való joggal összefüggő visszasságot okoz.*

A Pest Megyei Kormányhivatal Szociális és Gyámhivatala által végzett hatósági ellenőrzés is kifogásolta a házirend kapcsolattartást szabályozó rendelkezését, amely alapján a szülő (vagy más látogató) kifogásolható viselkedése miatt megfosztották a gyermeket a személyes kapcsolattartás jogától.⁴⁷ Ennek eredményeként hatására a házirend olyan módosítását tervezik, hogy az előírásokat súlyosan megsértő látogató számára, az Otthon aulája helyett, a KIGYK-ban más kapcsolattartási helyszínt jelölnek ki, és a házirend megsértéséről értesítik a gyámhivatalt. *A házirend módosítása az ellenőrzést 11 hónappal követő látogatásig nem történt meg.*

⁴⁵ Gyer. 30/H. §

⁴⁶ A gyámmal való kapcsolattartás további kérdéseit a 9. pont vizsgálja.

⁴⁷ „Az a látogató, aki súlyosan megszegi a házirendben foglaltakat, időszakosan vagy véglegesen kitiltható az intézményből.”

Az Otthon a gyámhivatali határozatnál szigorúbb szabályokat nem alkalmazhat, illetve nem szűkítheti a kapcsolattartás feltételeit. Nem tilthatja ki végleg a kapcsolattartásra jogosult látogatót, nem írhat elő semmiféle előzetes egyeztetést, nem maximalizálhatja öt percben a telefonbeszélgetést, mert azzal az Alaptörvény VI. cikkének (1) bekezdésében biztosított magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joggal, továbbá az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdésében megfogalmazott jogállamiságból eredő jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okoz.

9. Panaszmechanizmus, érdekképviselő, gyermekönkormányzat

A kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód megvalósulásának egyik leghatékonyabb megelőzési módja a jól működő panaszmechanizmus. A látogatás egyik célja annak megismerése volt, hogy az Otthonban élő kiskorúaknak van-e lehetőségük a panaszjoguk érvényesítésére. Az Otthon szakmai programja garanciákat ír elő a gyermekek érdekvédelmének biztosítására,⁴⁸ szabályozza a Gyermekönkormányzat és az Érdekképviselői Fórum tagjai megválasztásának módját, azonban a működésükre vonatkozó előírások hiányosak. A KIGYK SZMSZ-e előírja, hogy az Érdekképviselői Fórum „szükség szerint, de évente legalább kétszer ülésezik”, és állítja, hogy „működését részletes szabályzat tartalmazza”.⁴⁹ „A gyermekönkormányzat a saját szervezeti és működési szabályzata alapján működik”.⁵⁰ A KIGYK igazgatója szerint intézményi szinten nemcsak Érdekképviselői Fórum, hanem a gyermekönkormányzat is működik. A gyermekönkormányzat vezetője az egyik mogyoródi utógondozói otthonban lakik, ezért őt a látogatócsoport nem tudta meghallgatni. Tény, hogy a látogatás a gyermekönkormányzat működésének nyomát sem észlelte, a gyerekek sem utaltak rá, hogy ismernék a tevékenységét. Az Érdekképviselői Fórum külön szabályzattal nem rendelkezik. A testület az elmúlt másfél évben mindössze egyetlen alkalommal ülésezett, de a tárgyalt ügy az Otthon lakóit nem érintette. Az igazgató szerint minden gyerek ismeri az Érdekképviselői Fórum vezetőjét, tudják, hogy nála személyesen, e-mailben vagy papíron, akár anonim módon is panaszt lehet tenni. Ezzel szemben egyetlen gyerek sem említette, hogy „Mariann nénihez” fordulhatna panaszával. A gyermekek, a helyben elérhető panaszláda hiányában személyazonosságuk felfedése nélkül panaszjogukat sem gyakorolhatták.

A gyerekek egy része a csoport- vagy az otthonvezetőhöz fordul, illetve fordulna sérelmeivel. Akadt köztük olyan is, aki az ápolónőt, pszichológust, illetve fejlesztőpedagógust keresné meg. A gyermekjogi képviselőt ismerik, ő havonta jön az Otthonba, a gyerekek készülnek a vele való találkozásra. Azt tervezik, hogy az egyik – a 6/c. pontban említett – felnőttel kapcsolatos kifogásaikat neki fogják jelezni.

A gondozottak problémáikkal a gyermekvédelmi gyámhoz is fordulhatnak, akinek kötelessége megismerni és közvetíteni a gyermek véleményét.⁵¹ Jogszába írja elő, hogy a gyermekeket legalább havonta egy alkalommal fel kell keresniük gondozási helyükön.⁵² A gyermekvédelmi gyámok feladatellátását az Otthon munkatársai változónak írták le. Többen úgy vélekedtek, hogy a korábbi rendszer jobban működött. Az egyik gyermek 2014. január 1-je, az új rendszer bevezetése óta már a 4. gyermekvédelmi gyámnál tart, közülük kettőt nem is ismertek az Otthon munkatársai. Másoknál megvalósul az életútkövetés, vagyis a gondozási helyek esetleges megváltozása ellenére a gyám képviseli az állandóságot és a biztonságot a gyermek életében. A gyámok többségének (13 fő) 1-1, harmaduknak (7 fő) 2-2, és egy-egy gyámnak 3 illetve 5 gyámoltja van az Otthonban ellátott gyermekek között.

⁴⁸ Szakmai program tartalomjegyzék szerinti XV. fejezet, a szövegben a XVI. fejezet

⁴⁹ KIGYK SZMSZ 40. old.

⁵⁰ KIGYK SZMSZ 44. old.

⁵¹ Gyvt. 11. § (2)

⁵² Gyvt. 86. § (1). a) ab)

Volt rá példa, hogy a gyám havonta egyszer-kétszer az ország másik végéből is megjelent személyes kapcsolatot ápolni, és akad akit „*lepkehálóval kéne befogni, de úgy sem lehet*” – állítja az otthonvezető. A látogatócsoport által szűrőpróbaszerűen bekért kapcsolattartási naplók harmadában feljegyezték a gyámmal történt kapcsolattartást (8 naplóból 3-ban volt ilyen utalás), de ezek között is mindössze egyetlen alkalommal volt személyes találkozás feltüntetve. A másik két esetben telefonon beszéltek egymással. A gyámok az átnézett 11 egyéni gondozási-nevelési terv egyikét sem írták alá. Bár feladatuk elősegíteni „a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, nevelését”,⁵³ nyoma sincs annak, hogy az Otthon egyeztetett volna velük.

Sajnálatos, hogy néhány gyermek tapasztalata szerint felesleges bárkinek is jeleznie a problémáját, hiszen nem tud változást elérni, és nem bízik abban, hogy segítséget kapna. A kidolgozatlan érdekképviselő, a panaszláda hiánya, a gyám és a gyermek közötti személyes találkozások elmaradása az Alaptörvény XXV. cikkében nevesített panaszjoggal összefüggő visszásságot okoz.

Az Otthon munkatársai és a gyámok közötti együttműködés hiánya az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított védelemhez és gondoskodáshoz való joggal összefüggő visszásságot okoz. Amennyiben az egyeztetés hiánya a gyámok mulasztásának róható fel, ha a gyámok nem látogatják havi rendszerességgel a gyámoltjaikat, akkor az Otthon munkatársainak kötelessége⁵⁴ lenne ezt a gyámhatóságnak jelezni. A jelzés elmaradása is veszélyeztető tényező.

Összefoglalás

A látogatás során megvizsgált dokumentumok vezetésében és kezelésében felületesség mutatkozik. Az Otthonból tartósan távol lévő kiskorúak kettős – helyben és pl. a büntetés-végrehajtás intézményeiben is – nyilvántartásának rendszere nem átlátható. Miközben országosan és helyileg itt is kevés a speciális szükségletű gyermekek számára biztosítható férőhely, nem támogatható, ha az Otthonban a 32 férőhelyen tartósan 24-25 gyerek elhelyezéséről gondoskodnak, amit a 3 csoport⁵⁵ működése bizonyít. Visszásságot okoz, ha a rászoruló gyermekek nem tudnak az őket megillető ellátáshoz hozzájutni, vagy arra hosszú ideig várakozniuk kell. Sajnálatos, hogy a látogatáskori beosztásban a 3. számú csoportból egy nevelő hiányzott, ezért az NM rendelet létszámnormája nem érvényesült. Súlyos mulasztás, hogy az időszakosan működő „*befogadó csoport*” még átmenetileg sem volt munkatárs rendelve. A kettős nyilvántartás eredménye, hogy miközben az Otthonban 32 betöltött férőhelyet tartanak nyilván, a tartósan távol lévő, és a huzamosabb ideje engedély nélkül eltávozott gyermekeket egy 4. fiktív csoportba sorolják. Így fordulhat elő, hogy a 3 tényleges működő csoport túltelített, mert azokban 8 gyermeknél többet látnak el. Mindezek a gyermek megfelelő védelemhez és gondoskodáshoz való jogával, és a jogállamiság elvéből eredő jobbiztonsággal összefüggő visszásságot okoznak.

Az Otthonban kizárólag fiúkat nevelnek. Erre való tekintettel a férfiak arányának enyhe túlsúlya a munkatársak között kifejezetten kívánatos. A legtöbb meghallgatott gyermek talált olyan referenciaszemélyt a dolgozók között, akiről elfogadással nyilatkozott.

Aggodalomra ad okot, ha a munkatársak kiválasztásánál nincsenek tekintettel a speciális szükségletű gyermekek életkorára (vagyis pl. csecsemő- és gyermekgondozókat és óvodapedagógusokat alkalmaznak), nincs előzetes felkészítés, elegendő továbbképzés és folyamatos szupervízió, melyek szükségességével korábbi jelentések is foglalkoztak.⁵⁶

⁵³ Gyvt. 86. § (1), NM rendelet 84. § (2). b)

⁵⁴ Gyvt. 17. § (2).

⁵⁵ Csoportonként 8 fő ellátása: 3*8=24 +1 fő a befogadó csoportban.

⁵⁶ Pl. A JB-545/2013. számú jelentés 1. a/; 2. b/ intézkedések

A magas fluktuáció csökkentését eredményezhetné, ha jól felkészült, mentálhigiénés támogatásban részesített munkatársakat alkalmaznának. A speciális, gyakorlatorientált továbbképzések hozzájárulhatnának az eredményes stressz- és konfliktuskezeléshez, az agresszív, hosztilis (ellenséges) viselkedés hatékonyabb megfékezéséhez, a gyerekek közötti erőszakos reakciók visszaszorításához.

Az ellátottak fejlesztésébe, korrekciós nevelésébe, reszocializációjába az Otthon dolgozói mellett a Módszertani Osztály munkatársai is bekapcsolódnak. A fejlesztő pedagógusok és pszichológusok a nevelőkkel közösen számos terápiás, szabadidős és sportolási tevékenységet biztosítanak. Az NMM mindezek dacára azt tapasztalta, hogy a gyermekek körében gyakori a semmittevés. Az értelmes foglalkoztatás hiánya a rongálások számának növekedéséhez, és az agresszió fokozódásához vezethet, ezáltal veszélyezteti az embertelen bánásmód tilalmának, továbbá a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülését.

A gyermekek legkedveltebb időtöltése a számítógépezés. Sajnálatos azonban, hogy az Otthon gépeire nincs olyan szűrőprogram telepítve, amely megakadályozná, hogy a gyermekek veszélyeztető honlapokat látogassanak.

A kapcsolattartás vonatkozásában az Otthon házirendjének azon rendelkezései, amelyek a gyámhatósági határozatnál szűkebb kapcsolattartási lehetőségeket biztosítanak, továbbá a megfelelő kapcsolattartó helyiség hiánya a magánélet tiszteletben tartásához való joggal összefüggő visszásságot okoznak.

A gyermekek panaszjogával kapcsolatban pozitívum, hogy ismerik a kellő gyakorisággal az Otthonba látogató gyermekjogi képviselőt, és tudják, hogy rajta keresztül is érvényesíthetik kifogásaikat. Ezzel szemben veszélyezteti a panaszjog gyakorlását, hogy az Otthonban nincs panaszláda kihelyezve, és az Érdekképviselői Fórum nem kellő intenzitással és gyakorisággal működik. Panaszjoggal is összefüggő visszásságot eredményez, ha a személyes szabadság 48 órát meghaladó korlátozásakor nem kezdeményezik a nevelési felügyelet elrendelését. Ezekon túlmenően az Otthon munkatársai nem tesznek meg minden lehetséges és szükséges lépést a gyámok elérése, tájékoztatása, bevonása érdekében, a gyámok mulasztása esetén nem élnek jelzőrendszerbeli köteletségükkel, ami a gyermek megfelelő védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot is okoz.

Gyermekorvos mellett heti rendszerességgel pszichiáter is rendel az Otthonban. Bár országosan nagyon kevés a gyermek- és ifjúságpszichiáter,⁵⁷ aggodalomra ad okot, ha a gyermek életkorához és állapotához leginkább illeszkedő kezelése érdekében, legalább alkalmanként, nem konzultálnak gyermekpszichiáterrel. Kiskorúak felnőtt pszichiátriái osztályon történő ellátása jogszabálysértő,⁵⁸ ami a gyermekek védelme és egészségének megőrzése érdekében is kerülendő.

A biztonsági elkülönítő alkalmazásáról az orvost haladéktalanul értesíteni kell. A testi, lelki egészséggel összefüggő visszásságot okoz, ha az igazgatói intézkedés ellenére nem történik meg az orvosi vizsgálat. Ugyanezen alapjog érvényesülését veszélyezteti, ha az ápolónő csak az otthonvezetővel konzultálva dönt az agresszív gyermek gyógyszerezéséről.

A befogadó helyiségeiben történő elhelyezés a gyermek személyes szabadságának súlyos korlátozása. Indokolatlan, hogy valamennyi újonnan érkező gyermek esetében 1-2 hétig tartó izolációs időszakokkal kezdődik az ellátás. Amennyiben a szabadságkorlátozás 48 órát meghaladó ideig szükséges, az Otthon vezetőjének nevelési felügyelet elrendelését kellene kezdeményeznie, ami az Otthonban egyetlen esetben sem történt meg.

⁵⁷ Vö. Az AJB-4883/2009-es jelentés IV. pontja kifogásolta, hogy felnőtt pszichiátert foglalkoztatnak a speciális gyermekotthonokban, valamint, hogy felnőtt pszichiátriái osztályon látják el a gyermekeket.

⁵⁸ ESzCsM rendelet 1. sz melléklet 4.4. pont

Az Otthon által gyakorolt izoláció⁵⁹ a panaszjog mellett a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog érvényesülését is veszélyezteti. Mindezek megelőzése érdekében a gyermekvédelemben alkalmazható személyes szabadság korlátozását eredményező intézkedések jogszabályi feltételeinek, illetve szakmai protokolljának mielőbbi pontosítására van szükség.

Ajánlások

A látogatás megállapításaival összefüggésben a Jegyzőkönyv 19. cikk b) bekezdésének megfelelően az Ajbt. 31. § (1) és (4) bekezdése, valamint 32. § (1) bekezdése alapján az NMM felkéri

1. a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság mint fenntartó vezetőjét, hogy az évenként esedékes fenntartói ellenőrzések értékelését küldje meg a KIGYK igazgatójának;
2. a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjét, és a KIGYK igazgatóját, hogy a hatósági ellenőrzések során feltárt hibák orvoslása érdekében a szükséges intézkedéseket tegyék meg, és az Otthon működésével összefüggő dokumentumok kezelésére fordítsanak nagyobb figyelmet;
3. a KIGYK igazgatóját és az Otthon vezetőjét, hogy az egyes csoportok létszáma feleljen meg az NM rendelet előírásainak, továbbá – a hosszú várakozólistára tekintettel – törekedjenek az engedélyezett férőhelyszám jobb kihasználására;
4. a KIGYK igazgatóját és az Otthon vezetőjét, hogy a csoportokhoz rendelt nevelők száma és képzettsége minden esetben összhangban legyen az NM rendelet előírásaival;
5. a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjét, hogy biztosítson olyan rendszeres továbbképzéseket, melyek segítséget nyújtanak az agresszív, hosztilis (ellenséges) viselkedés hatékony megfékezéséhez, a stressz- és konfliktuskezeléshez, és biztosítsa az Otthon munkatársai számára a szupervíziót;
6. a KIGYK igazgatóját, hogy tegye lehetővé a továbbképzéseken való részvételt, és követelje meg, hogy az Otthon munkatársai a továbbképzési kötelezettségüket teljesítsék;
7. a KIGYK igazgatóját és az Otthon vezetőjét, hogy a panaszjog gyakorlása érdekében a gyerekek által jól látható és elérhető helyen panaszládát rendszeresítsenek, pótolják az Erdekképviseleti Fórum működésének szabályozását, biztosítsák annak évi legalább kétszeri ülésezést, és szorgalmazzák, hogy annak ülésein valamennyi szakmai egység számára fontos ügyet megtárgyalják, illetve döntést hozzanak;
8. a KIGYK igazgatóját és az Otthon vezetőjét, hogy az aula helyett jelöljenek ki a kapcsolattartásra alkalmas helyiséget, vizsgálják meg az intézmény kapcsolattartási gyakorlatát, és a gyámhatóság határozatában foglaltakat maradéktalanul hajtsák végre;
9. az Otthon vezetőjét, hogy valósítson meg szorosabb együttműködést a gyermekvédelmi gyámokkal, és tegyen eleget a jelzési kötelezettségének, ha a gyámok nem kellő gyakorisággal látogatják a gyermekeket;
10. az Otthon vezetőjét, hogy vizsgálja felül a befogadó protokollt, és csak a Szakértői Bizottság javaslatának figyelembe vételével meghozott gyámhivatali határozat esetén kezdje izolációval a gyermek befogadását;
11. az Otthon vezetőjét, hogy kizárólag nevelési felügyelet kezdeményezése esetén korlátozza 48 órát meghaladóan a gyermekek személyes szabadságát;
12. a KIGYK igazgatóját és az Otthon vezetőjét, hogy a biztonsági elkülönítő használata esetén gondoskodjanak a tényleges orvosi vizsgálatról, a gyermekorvos elérhetetlensége esetén kezdeményezzenek sürgősségi betegellátást;

⁵⁹ A gyakorlatot több speciális otthonnál is megfigyelhető. Az alapvető jogok biztosa álláspontját az AJB-3043/2015. számú jelentés 4. b. pontban részletesebben tartalmazza.

13. a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vezetőjét, hogy intézkedjen a balesetveszély elhárításáról, és a megrongálódott szerkezeti elemek (pl. nyílászárók) és használati tárgyak cseréjéről;
14. az Otthon vezetőjét, hogy a gyermekek ébredéstől lefekvésig történő foglalkoztatásáról az iskolaidőszak mellett a szünidőkben is gondoskodjon;
15. az Otthon vezetőjét és munkatársait, hogy gondoskodjanak arról, hogy a gyermekek a lakókörnyezetüket tartsák rendben;
16. a KIGYK igazgatóját és az Otthonvezetőt, hogy rendeljék meg a gyermekek által használt számítógépekre az ingyenes szűrőprogramot az internet-hozzáférést biztosító szolgáltatóktól;
17. a KIGYK igazgatóját, hogy vizsgálja ki, hogy a KIGYK által biztosított élelem tápanyagtartalma megfelel-e az EMMI rendelet táplálkozás-egészségügyi előírásainak;
18. a KIGYK igazgatóját, hogy a kiskorúak felnőtt pszichiátriai osztályon történő ellátásához ne járuljon hozzá;
19. az Állami Egészségügyi Ellátó Központ vezetőjét, vizsgálja ki, hogy indokolt-e a hosszas várakoztatás az Otthonból a Heim Pál Kórház Gyermekpszichiátriai Osztályára beutalt gyermekek felvételét megelőzően, illetve gondoskodják ennek megszüntetéséről;
20. az Állami Egészségügyi Ellátó Központ vezetőjét, hogy vizsgálja ki, hogy Pomázon, a Gálfi Béla Nonprofit Kft. pszichiátriai szakkórháza ellát-e 18 évesnél fiatalabb beteget, és intézkedjen a jogszabállyal ellentétes gyakorlat megszüntetése érdekében.

Az NMM megfontolásra ajánlja

1. az Otthon vezetőjének, hogy a szegregáció oldásának érdekében a terápiában jól haladó diákok számára tegye lehetővé, hogy a tankötelezettségüket mindennapos iskolába járással teljesítsék;
2. az Otthon vezetőjének, hogy biztosítsa annak feltételeit, hogy a gyermekek az intézményben – akár elzárva – maguknál tarthassák mobiltelefonjukat, és igény esetén használhassák azokat;
3. a KIGYK igazgatójának, hogy a heti rendszerességgel érkező felnőtt pszichiáter számára gyermekpszichiáterrel történő konzultációs lehetőséget biztosítsa;
4. a megyei és a fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottságoknak, hogy speciális gyermekotthoni elhelyezés javaslata esetén nyilatkozzanak arról, hogy a bekerülést követően a gyermek személyes szabadságának korlátozása szükséges lesz-e.

A jegyzőkönyv 19. cikk c) bekezdése, valamint az Ajbt. 37. §-a alapján az NMM felkéri az emberi erőforrások miniszterét, hogy

1. kezdeményezze a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet módosítását annak érdekében, hogy a gyermekotthon vezetője a Korm. rendelet 9. § (1) bekezdés a) pontja szerinti tájékoztatás során a gyermekotthonból tartósan távol lévő gyermek férőhelyét üres férőhelyként jelentse;
2. kezdeményezze a Gyvt. a gyermek személyes szabadságának speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban és a gyermekotthon speciális csoportjában megvalósuló korlátozására vonatkozó 81/A. §-ának módosítását;
3. módosítsa az NM rendelet 126/B. §-át, rögzítsék a személyes szabadság korlátozására vonatkozó részletszabályokat vagy az ilyen szabályok intézményi kidolgozásának kötelezettségét, ezen kívül olyan garanciális szabályokat, amelyeket a jogszabály a hasonló helyzetben lévő, büntetés-végrehajtásban, egészségügyi, illetve szociális ellátórendszerben fogva tartottak számára biztosít;⁶⁰

⁶⁰ Vö. AJB-3043/2015 sz. jelentés 17. ajánlás

4. kezdeményezze a nevelési felügyelet Gyvt. 81/B-81/D. §-ában rögzített eljárási szabályainak módosítását;
5. módosítsa az NM rendelet 126/B. §-át, a nevelési felügyelet gyámhatósági elrendelése, valamint bírósági felülvizsgálatának tekintetében, állapítson meg olyan határidőket, amelyek gyermekek személyes szabadságtól történő önkényes megfosztása ellen hatékony védelmet nyújtanak;
6. az NM rendelet megfelelő kiegészítésével biztosítsa, hogy speciális csoportokban kizárólag speciális ellátási feladatokra felkészítő képzésen részt vett, illetve – a már foglalkoztatott munkatársak esetében – ilyen irányú továbbképzésre kötelezett szakdolgozót lehessen alkalmazni.⁶¹
7. az NM rendelet módosításával biztosítsa, hogy a speciális gyermekotthonban foglalkoztatható munkatársak végzettsége alkalmazkodjon a speciális ellátási szükségletű ellátottak életkorához.

Budapest, 2016. február

Székely László sk.

⁶¹ Vö. AJB-2648/2015. 1. sz. intézkedés

Az OPCAT NMM AJB-3086/2015. számú jelentésének melléklete

1. sz. kép: Csónakázótó a KIGYK parkjában

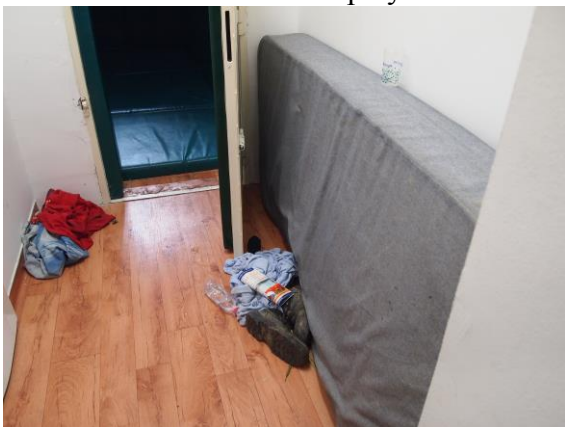
2. sz. kép: Terápiás szoba a KIGYK 8. számú épületében

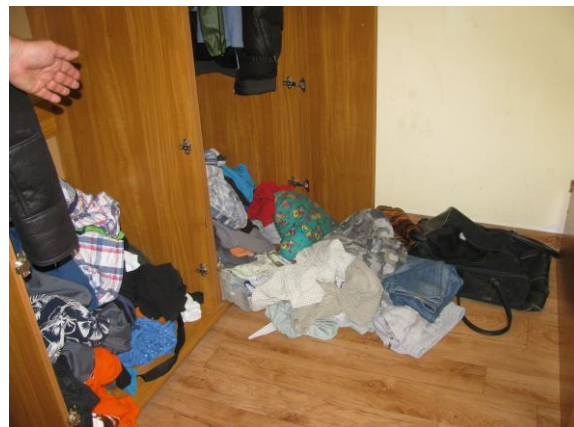
3. sz. kép: Az Otthon állatsimogatója, háttérben a futballpályával

4. sz. kép: Vezeték az Otthon épületében

5. sz. kép: A biztonsági elkülönítő előtere földre szórt ruhákkal és cipőkkel

6. sz. kép: Ajtó és polc nélküli szekrények a hálóban

7. sz. kép: Beszakított ajtó a csoporthelyiségekben

8. sz. kép. Beszakított fal a csoporthelyiségekben

9. sz. kép

10. sz. kép

11. sz. kép

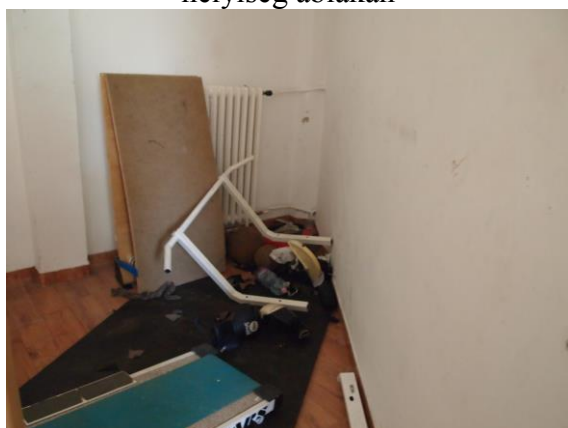
9., 10. és 11. sz. képek: Az Otthon biztonsági rendszere (rongálás miatt jelenleg használaton kívül)

12. sz. kép: Felfeszített rác a befogadó helyiség ablakán

13. sz. kép: Tornaterem

14. sz. kép: Sporteszközök a tornateremben